

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Студента (ки) 4 курсу, 19 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Чайки
Анни Вікторівни

Науковий керівник
к.держ.упр., доцент

(підпис керівника)

Розметова
Олена Григорівна

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

(підпис гаранта)

Динник
Ірина Петрівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: публічне управління та адміністрування
Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«30» грудня 2022 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентів

Чайці Анні Вікторівні

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Механізми формування та виконання місцевих бюджетів»

Затверджена наказом ректора від «26» грудня 2022 р. № 3711

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 12.05.2023.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Метою роботи є обґрунтування й розроблення заходів щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради.

Об'єктом дослідження є процес формування та виконання місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи механізму формування та виконання місцевих бюджетів на прикладі Лубенської районної ради.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Загальна характеристика місцевих бюджетів України, їх функції та роль у системі фінансів України

1.2. Аналіз механізму формування та виконання бюджету на прикладі Лубенської районної ради

РОЗДІЛ 2. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

2.1. Шляхи удосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів

2.2. Розроблення заходів щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.03.2023	20.03.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.04.2023	20.04.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 10.05.2023	10.05.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 10.05.2023	10.05.2023
7	Зовнішнє рецензування випускної кваліфікаційної роботи	До 12.05.2023	12.05.2023
8	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	12-05. 17.2023	12-05. 17.2023
9	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 22.05.2023	До 22.05.2023
10	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи Розметова О.Г.

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент Чайка А.В.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота виконана на актуальну тему, присвячену питанням формування та виконання місцевих бюджетів. Місцеві бюджети в Україні є важливою частиною фінансової системи країни. Вони відповідають за фінансування діяльності місцевого самоврядування, а також за фінансування інфраструктурних проєктів, соціальних послуг та інших місцевих ініціатив. Процес формування місцевого бюджету нерозривно пов'язаний з певними етапами бюджетного планування, тому особливо актуальною залишається проблема розроблення наукового обґрунтування при визначенні обсягів бюджетних фондів територіальних громад.

У випускній кваліфікаційній роботі студенткою представлено загальну характеристику місцевих бюджетів України, їх функції та роль у системі фінансів України; проаналізовано механізм формування та виконання бюджету на прикладі Лубенської районної ради; визначено шляхи удосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів; розроблено заходи щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради.

Робота написана на високому науковому рівні, є самостійним завершеним дослідженням, повністю розкриває обрану тему, відповідає за змістом та оформленням встановленим вимогам.

Вважаю, що випускна кваліфікаційна робота заслуговує позитивної оцінки, а її автор, Чайка Анна Вікторівна, на отримання кваліфікації бакалавра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна _____

(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студента Чайка А.В. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії

Гарант освітньої програми: Динник І.П. _____

(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л. _____

(підпис)

«12» травня 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....3

РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ..... 6

 1.1. Загальна характеристика місцевих бюджетів України, їх функції та роль у системі фінансів України.....6

 1.2. Аналіз механізму формування та виконання бюджету на прикладі Лубенської районної ради.....14

РОЗДІЛ 2. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....26

 2.1. Шляхи удосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів.....26

 2.2. Розроблення заходів щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради.....30

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....34

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....36

ДОДАТКИ.....39

ВСТУП

Актуальність теми. Важливий механізм, який дозволяє державі здійснювати економічне та соціальне регулювання, це фінансовий, тобто це фіксована фінансова система суспільства, де основним компонентом є державний бюджет. Бюджет надає політичній владі можливість відновлювати економіку, фінансувати її структурну перебудову, забезпечувати розвиток секторів економіки, створювати соціальну підтримку, що має назву захищеного шару населення.

Бюджет може формуватися на державному рівні, а також на рівні регіональних, районних (місцевих органів влади), суб'єктів підприємництва, сімей чи окремих осіб. Бюджетування та затвердження в установленому порядку, у свою чергу, вимагають, щоб він контролювався та здійснювався. Перевищення бюджетних видатків на доходи створює проблему бюджетного дефіциту, тому вони постійно узгоджуються. Доходи бюджету на душу населення вважаються потенціалом країни, який залежить від загальних доходів бюджету та розміру населення.

Місцеві бюджети в Україні є важливою частиною фінансової системи країни. Вони відповідають за фінансування діяльності місцевого самоврядування, а також за фінансування інфраструктурних проектів, соціальних послуг та інших місцевих ініціатив.

Процес формування місцевого бюджету нерозривно пов'язаний з певними етапами бюджетного планування, тому особливо актуальною залишається проблема розроблення наукового обґрунтування при визначенні обсягів бюджетних фондів територіальних громад.

Проблеми формування місцевих бюджетів досліджені в багатьох наукових публікаціях економічного напрямку, серед яких слід відзначити: Бондарук Т.Г., Буковинський С.А., Василик О.Д., Власюк Н.І., Кириленко О. П., Катан Л.І.,

Качула С.В., Лунина І.І., Набатова Ю.О., Павлюк К.В., Савчук В.А., Трещов М.М., Ус Т. В. Водночас чимало питань у сфері фінансування та формування місцевих бюджетів на сьогодні досі залишаються неврегульованими.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування й розроблення заходів щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради.

Поставлена мета досягається вирішенням наступних завдань:

- 1) визначити поняття "бюджет", "місцевий бюджет", розглянути їх сутність, роль та основні характеристики;
- 2) дослідити та проаналізувати особливості місцевих бюджетів України;
- 3) проаналізувати механізм формування та виконання бюджету на прикладі Лубенської районної ради;
- 4) визначити шляхи удосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів;
- 5) розробити заходи щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради.

Об'єктом дослідження є процес формування та виконання місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи механізму формування та виконання місцевих бюджетів на прикладі Лубенської районної ради.

Методи дослідження. При виконанні дипломної роботи використані такі методи: теоретичне узагальнення та порівняння - використане в процесі розкриття змісту і сутності місцевих фінансів і місцевих бюджетів, статистичний аналіз.

Теоретичне узагальнення та порівняння в роботі використовується для висвітлення теоретичного базису дослідження, для аналізу літератури та порівняння підходів, концепцій, теорій та методів, що використовуються у

дослідженні. Це допомагає уточнити та обґрунтувати проблему, що розглядається, вибрати оптимальний теоретичний підхід та методи дослідження, розкрити нові аспекти обраної теми та внести свій внесок у розвиток наукової думки в даній галузі.

Статистичний аналіз в роботі використовується для обробки та аналізу даних, отриманих у процесі дослідження. Використання статистичних методів дозволяє перевірити гіпотези, зробити висновки та узагальнення, а також забезпечити наукову обґрунтованість результатів дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні акти, що регулюють бюджетні відносини в Україні, звітні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Рахункової палати України, Державної аудиторської служби України, статистичні дані Державної служби статистики України, первинна інформація з Лубенської районної ради, інтернет-ресурси офіційних сайтів зарубіжних країн, монографічні дослідження та публікації вітчизняних й зарубіжних науковців з означеної проблематики.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 30 найменувань. Повний обсяг роботи становить 42 сторінки, з них 29 сторінок основного тексту. Робота включає 3 таблиці, 8 рисунків, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1.

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Загальна характеристика місцевих бюджетів України, їх функції та роль у системі фінансів України

Державний бюджет містить перелік доходів і видатків Уряду в конкретному році. Бюджет на кожен фінансовий рік (з січня по грудень цього року) визначається законом, і він представляє заплановані та прогнозовані видатки Уряду на відповідний фінансовий рік. До бюджету додається кошторис щодо джерел фінансування видатків, тобто прогнозованих доходів держави. У певному сенсі державний бюджет схожий на сімейний: з одного боку, домогосподарство має витрати, наприклад, на житло, їжу, догляд за дітьми, позашкільні програми, дозвілля, бензин тощо; з іншого боку, він має доходи, за рахунок яких фінансуються витрати.

«Бюджет - це конкретний докладний план збирання та використання ресурсів економічними агентами за певний період» [12].

«Державний бюджет - документ, що розписує доходи та витрати конкретної держави, як правило, за рік (з 1 січня до 31 грудня)» [12].

Підходи до тлумачення сутності бюджетного планування наведено у додатку А.

Існує декілька типів державних бюджетів:

- операційний бюджет – асигнування на покриття витрат на управління державою та програмами;
- бюджет капітального будівництва – капітальне будівництво та утримання державних будівель та інфраструктури;
- закон про капітал транспорту – пріоритетність проектів, пов'язаних із будівництвом та підтримкою транспортної інфраструктури;

- законопроект - нові державні збори (не податки).

Асигнування забезпечують повноваження витратити кошти на певний фінансовий рік для підрозділів уряду штату та з різних державних і федеральних джерел фінансування.

Функції державного бюджету [12]:

1. Регулює грошові потоки держави, зміцнює зв'язки між центром та суб'єктами федерації.
2. Легально контролює дії уряду.
3. Несе інформацію про наміри уряду учасникам економічної діяльності.
4. Визначає параметри економічної політики та задає межі можливих дій уряду.

Зважаючи на особливу важливість державного бюджету для всіх сфер економічного життя, його складання, затвердження та виконання відбуваються на рівні законів.

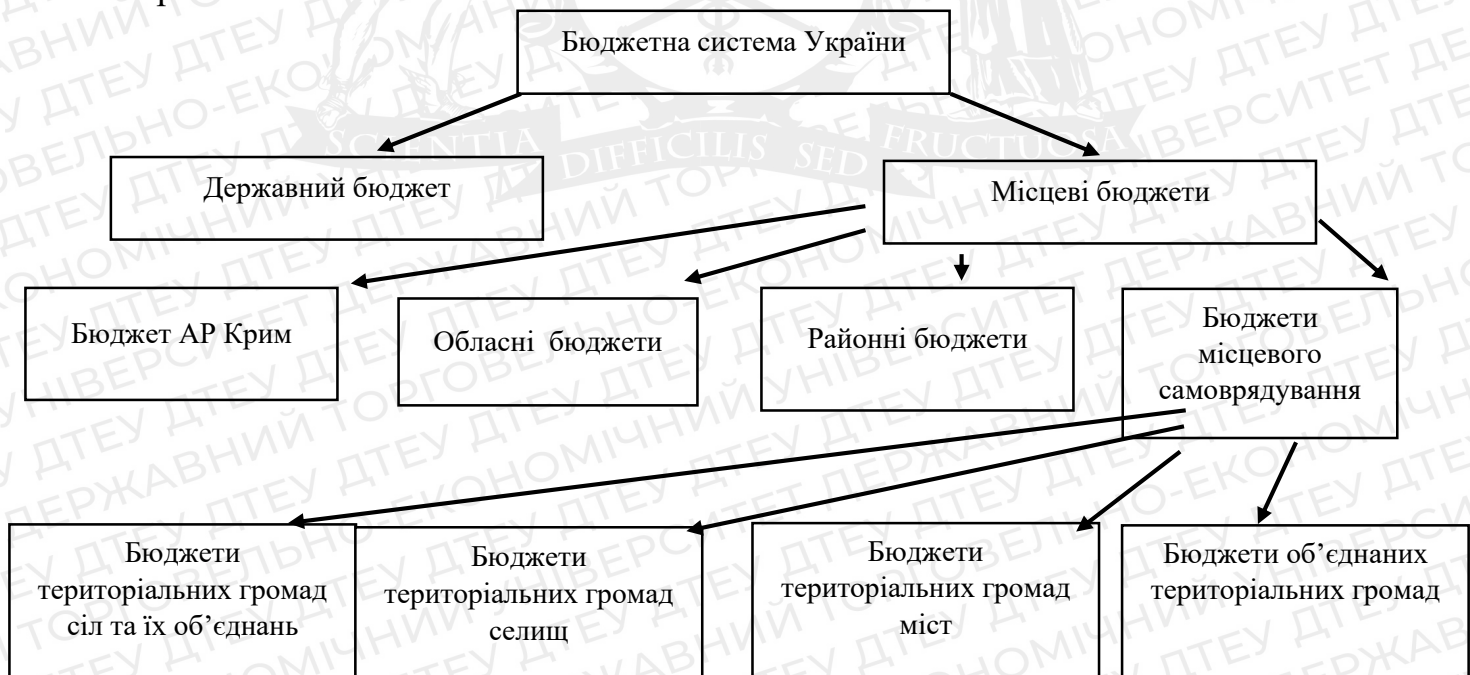

Рис. 1.1. Структуру бюджетної системи України

Джерело: побудовано автором на основі [20]

План збору доходів та використання витрат має практично кожен економічний інститут (підприємство, фірма, галузь економіки, банк, економічні та фінансові фонди тощо). Бюджети мають і всі соціально-політичні інститути (державні організації, політичні партії тощо).

Державний бюджет є передумовою та фінансовою базою функціонування держави та здійснення ним тих функцій, які суспільство уповноважено його здійснювати. За допомогою бюджету вирішуються питання фінансового регулювання на макрорівні та в масштабах усієї економіки [12].

Рис. 1.2 Класифікація доходів та видатків бюджету

Джерело: побудовано автором на основі [20]

Економічне значення бюджету у тому, що він формує значну частину кінцевого попиту (за рахунок його коштів формується більшість доходів від населення, купуються великі обсяги продукції, створюються держрезерви). Через бюджет проходять значні фінансові потоки, він безпосередньо впливає на формування важливих економічних показників» (рис. 1.3).

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом [21]. Доходи державного бюджету – завершальна стадія грошових потоків, що йдуть від реального сектора та інших великих сфер фінансових відносин, а витрати державного бюджету - вихідний

пункт руху держресурсів на потреби, намічені державою та суспільством [21]
(рис. 1.4).

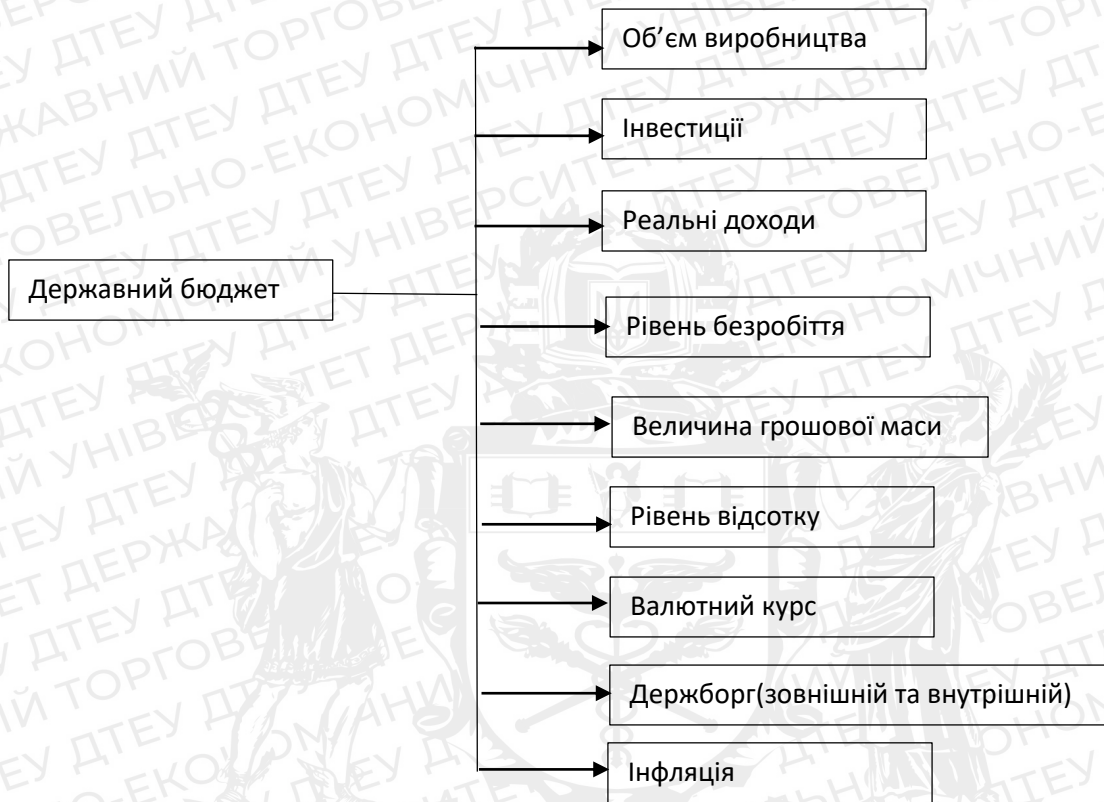

Рис. 1.3. Вплив державного бюджету на основні економічні показники

Джерело: побудовано автором на основі [20]

Бюджетна система України - сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права [12].

При складанні місцевих бюджетів слід керуватись низкою нормативно-правових актів. Зокрема, бюджетне законодавство складається з:

- 1) Конституції України;
- 2) Бюджетного кодексу України;
- 3) закону про Державний бюджет України;
- 4) інших законів, що регулюють бюджетні відносини;

- 5) нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, прийнятих на підставі і на виконання Бюджетним кодексом України та інших законів України;
- 6) нормативно-правових актів органів виконавчої влади, прийнятих на підставі і на виконання Бюджетним кодексом України, інших законів України та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України;
- 7) рішень про місцевий бюджет;
- 8) рішень органів АР Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийнятих відповідно до Бюджетного кодексу України та відповідних нормативно-правових актів.

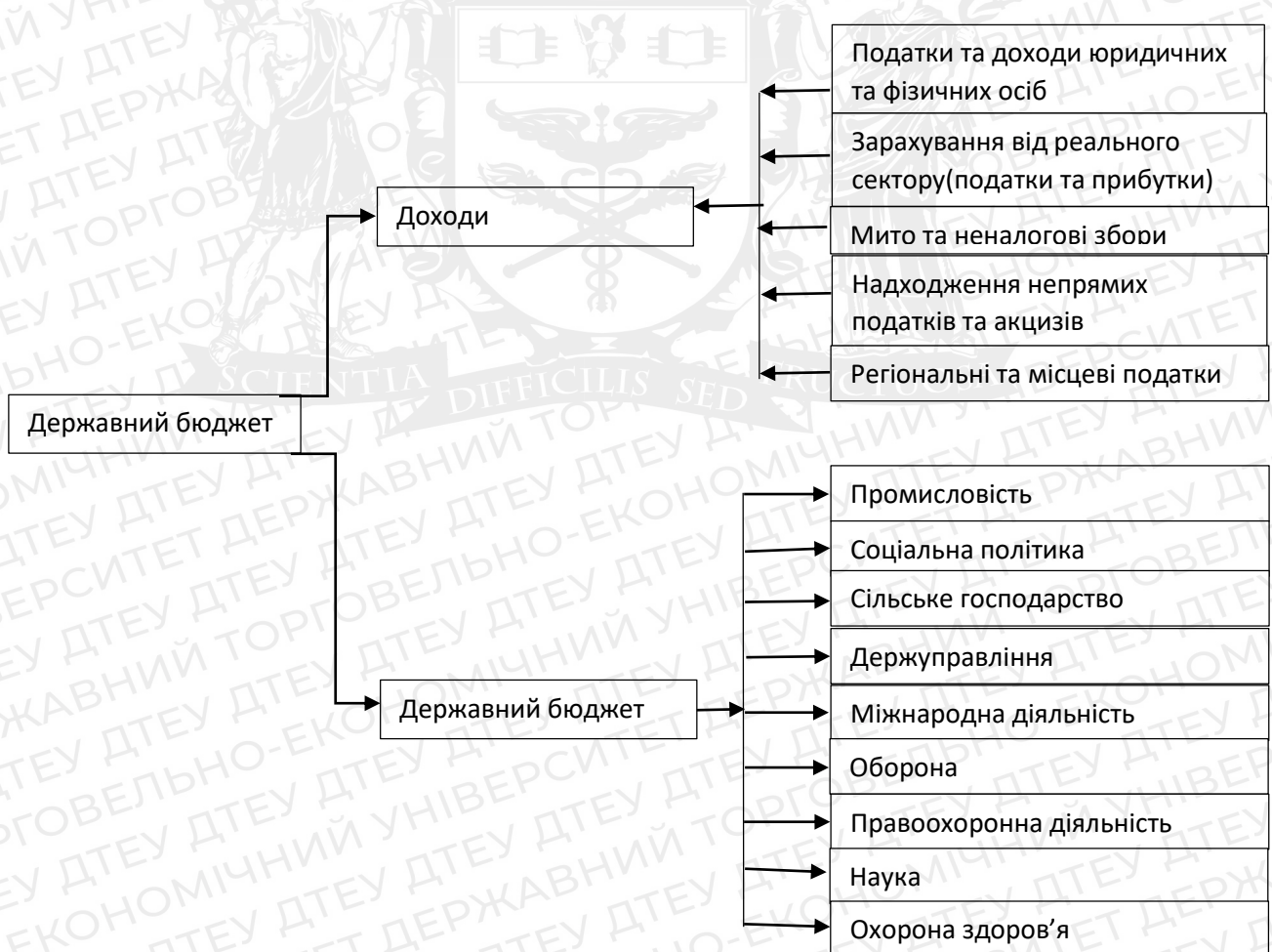

Рис. 1.4. Основні напрями доходів та видатків державного бюджету

Джерело: побудовано автором на основі [20]

Бюджетні кошториси можуть бути змінені та збільшені, якщо виникне потреба дозволити асигнування та витрати невитрачених залишків готівки в касі та непередбачених надходжень. Така поправка може бути розглянута та прийнята в будь-який час протягом фінансового року, на який поширюється бюджет (але до 31 травня). Протягом десяти днів з дня прийняття рішення чи розпорядження міської ради запропоновані зміни до бюджету підлягають опротестовуванню, розгляду протесту, оскарженню до державної апеляційної комісії та розгляду в цьому органі.

До місцевого бюджету необхідно внести зміни до 31 травня поточного фінансового року, щоб дати час для проведення слухання протесту та винесення рішення до 30 червня.

Розглянемо особливості місцевого бюджету:

1. Місцевий бюджет — це фіскальний план, у якому встановлюються очікувані надходження та витрати для надання різноманітних послуг протягом певного періоду часу [32]. Фіскальний план включає:
 - пояснення послуг, діяльності, програм і проектів, які місто має надавати громадянам;
 - результуючі вимоги до витрат;
 - ресурси, доступні для задоволення вимог щодо витрат.
2. Місцевий бюджет — це процес, пов'язаний із розподілом доступних ресурсів між альтернативними та конкуруючими відділами, видами діяльності та програмами [32]. Міста рідко мають достатній обсяг грошових ресурсів, щоб мати можливість виділити всі кошти, які запитуються для всіх відділів і видів діяльності, і, як наслідок, існує значна конкуренція за будь-які доступні гроші. Бюджетування, як процес, стосується розробки прийняттого поєднання або балансу між витратами та послугами та представляє рішення, прийняті щодо:
 - якості і кількості заходів і проектів, які необхідно здійснити;

- фінансування цих заходів і проектів.
3. Місцевий бюджет – це програмний документ, який:[6]
- встановлює повноваження щодо витрачання коштів, стягнення та збору податків на майно;
 - являє собою зобов'язання надавати певний рівень послуг у межах заданого обсягу ресурсів;
 - встановлює критерії (цілі, заходи та ліміти в доларах) для оцінки та контролю видатків, надходжень і виконання.
4. За допомогою бюджету виробляється, впроваджується та контролюється політика.
5. Бюджет є вимогою законодавства. Бюджет має складатися на програмно-результативній основі та показувати:
- витрати за кожною програмою;
 - доходи з джерел, відмінних від податків на майно;
 - сума, яку потрібно отримати за рахунок оподаткування майна, і ставка податку на майно, виражена в доларах за тисячу оціночної вартості.
 - бюджет також має показувати порівняння між витратами в кожній програмі та між рівнями обслуговування.

Коли бюджетний процес місцевої влади повністю інтегрований із функціями планування та управління урядом, це призводить до покращення діяльності уряду. Хоча бюджетний процес відрізняється від міста до міста, зазвичай він складається з підготовки, законодавчого затвердження, виконавчого виконання та аудиту. Бюджетну пропозицію готує керівник або обраний керівник. Бюджетна пропозиція подається на ухвалення раді чи правлінню. Бюджет приймається розпорядженням про асигнування. Потім бюджет виконується виконавчою владою протягом фінансового року. Наприкінці

фінансового року готується всеосяжний річний фінансовий звіт про всі заходи міста та перевіряється на точність.

Зазвичай органи місцевого самоврядування не мають достатніх ресурсів, щоб фінансувати все, і бюджетний процес є важливим інструментом для встановлення пріоритетів політики та виділення обмежених ресурсів на їхні програми та послуги. На бюджети місцевих органів влади впливають соціально-економічні реалії, які часто знаходяться поза контролем муніципалітетів. Законодавчо органи місцевого самоврядування мають працювати відповідно до ліміту боргу, вимог до збалансованого бюджету, лімітів податків і видатків. Нарешті, на місцеві бюджети впливає участь громадян, а громадська думка відіграє важливу роль у формуванні рішень щодо витрат.

Більшість рішень щодо річного бюджету є поступовими. Більшість бюджетних рішень, які приймаються під час бюджетного процесу, починаються з базового бюджету попереднього року. Бюджетні рішення, як правило, зосереджуються на незначних змінах порівняно з попереднім роком. Звичайно, органи місцевого самоврядування можуть застосувати раціональний підхід до прийняття рішень і розглянути весь спектр нової ініціативи. Але часто рішення приймаються просто на основі того, що було прийнято минулого року, а потім зосереджуються на поступових змінах.

До функцій місцевих бюджетів в Україні належать [9]:

- 1) Фінансування діяльності місцевого самоврядування: місцеві бюджети забезпечують фінансування діяльності місцевого самоврядування, включаючи заробітну плату службовців місцевого самоврядування, утримання місцевих об'єктів та інші операційні витрати.
- 2) Фінансування інфраструктурних проектів: місцеві бюджети в Україні можуть використовуватися для фінансування інфраструктурних проектів, таких як покращення доріг, систем водопостачання та каналізації та інших проектів громадських робіт.

3) Підтримка соціальних послуг: місцеві бюджети можуть використовуватися для підтримки різноманітних соціальних послуг, включаючи охорону здоров'я, освіту та інші громадські програми.

Роль місцевих бюджетів в Україні полягає у забезпеченні фінансування місцевих ініціатив, сприянні економічному розвитку та підтримці соціальних послуг на рівні громад. Вони є важливою частиною фінансової системи країни, допомагаючи забезпечити ефективне та результативне розподілення ресурсів для задоволення потреб місцевих громад [9].

1.2. Аналіз механізму формування та виконання бюджету на прикладі Лубенської районної ради

Аналіз механізму формування та виконання бюджету є складовою фінансового аналізу і передбачає оцінку процесу планування та реалізації бюджетних видатків та надходжень. Основною метою аналізу є виявлення особливостей фінансового стану та ефективності використання бюджетних коштів.

Аналіз механізму формування бюджету передбачає дослідження структури та джерел надходжень до бюджету, оцінку прибуткової та видаткової частин бюджету, виявлення ризиків та можливостей для підвищення надходжень до бюджету.

Такий аналіз є важливим для прийняття рішень щодо подальшого розвитку бюджетної політики, планування ресурсів та визначення стратегічних пріоритетів держави або іншої організації.

Районна рада — це умовно законодавчий орган місцевої влади, представлений депутатами, яких обирає народ [12].

Адміністрація – це виконавчий орган місцевої влади, який виконує рішення районної ради, представляє центральні та обласні гілки влади [12].

Районна рада забезпечує нормативно-правову платформу, на якій будується вся багатогранна робота з вирішення завдань на районному рівні. Більше того, саме депутатський корпус, всебічно аналізуючи кожен документ, оцінюючи всі «за» та «проти» перед тим, як голосувати за ухвалення того чи іншого рішення, у результаті стає гарантом відповідності цих рішень інтересам мешканців Лубенського району.

Актом вищої юридичної сили у системі муніципальних правових актів є Статут муніципальної освіти. Статут - це основний нормативно-правовий акт, що є своєрідною малою конституцією району.

Основною формою діяльності районної Ради депутатів є сесія.

Як правило, всі засідання Ради депутатів відкриті. На них присутні голова району, заступники голови Адміністрації району, начальники відділів та керівники структурних підрозділів Адміністрації району, керівники підприємств та організацій усіх форм власності, голови поселень, представники громадських організацій, політичних партій, засобів масової інформації, мешканці району, в обов'язковому порядку на сесії присутні представники прокуратури.

Щороку районна Рада депутатів заслуховує звіт голови адміністрації про діяльність адміністрації району із соціально-економічного розвитку району.

Депутати заздалегідь обговорюють звіт на засіданнях постійних комісій, вносять пропозиції. За підсумками приймається рішення, в якому відображаються позитивні сторони роботи виконавчої влади та наявні недоліки, а також заходи, необхідні для їх усунення. Взаємодія районної Ради депутатів з адміністрацією району будується на основі взаємної відповідальності за стан справ у районі, пошуку практичних рішень з усіх питань, що виникають на користь населення району.

У своїй діяльності Рада депутатів керується принципами відкритості та доступності до її інформації. Муніципальні правові акти, які приймає Рада

депутатів, регулярно розміщуються на офіційному сайті адміністрації Лубенського району у розділі «Районна Рада депутатів».

Загальна характеристика Лубенської районної ради [17]:

1. Організаційно-правова форма - орган місцевого самоврядування.
2. Форма власності - державна власність / власність територіальних громад.
3. Уповноважені особи - Качаненко Тетяна Петрівна.
4. Дата реєстрації - 21.05.1997.
5. Місцезнаходження - Україна, 37500, Полтавська обл., місто Лубни, площа академіка Олексія Бекетова , будинок 19.
6. Діяльність - державне управління загального характеру (основний).
7. Офіційний сайт ради - <http://lubny-rada.org.ua/>.
8. Площа громади: 5476,9 км².
9. Населення громади: 192600.

В організаційно-управлінській структурі фінансового управління Лубенської районної ради слід виокремити відділ доходів, відділ бухгалтерського обліку і звітності, бюджетний відділ.

Відділ доходів бюджету фінансового управління є структурним підрозділом. Відділ очолює начальник відділу [17]. Здійснює свою діяльність відділ у відповідності з Положенням.

В межах покладених на відділ доходів завдань, уповноважений має виконувати наступні функції [17]:

- 1) забезпечувати реалізацію бюджетної політики держави, організувати виконання законодавчих актів, складати проект бюджету,
- 2) визначати порядок та строки подачі матеріалів для його підготовки, планувати в ході бюджетного процесу в частині видатків розвитку фінансові ресурси за програмно-цільовим методом при виконанні та складанні звітів про виконання бюджету, контролювати сплату надходжень до бюджету,

- 3) здійснювати складання прогнозу та аналізу доходів бюджету, розраховувати прогнозні показники для проєкту планів соціально-економічного розвитку,
- 4) скласти бюджетний розпис і бюджетні запити,
- 5) аналізувати дані бюджетної і фінансової звітності про виконання бюджету та іншої фінансової звітності, а також згідно статей 43 і 73 Бюджетного кодексу України має право в особі фінансового керування райдержадміністрації одержувати в порядку, позички на покриття тимчасового касового розриву районних бюджетів, пов'язаних із забезпеченням захищених витрат загального фонду, у межах потокового бюджетного періоду за рахунок засобів єдиного казначейського рахунку на договірних умовах без нарахування відсотків при користуванні такими засобами з обов'язковим їхнім поверненням до кінця потокового бюджетного періоду.

У районній раді створено та працюють 8 постійних депутатських комісій. Згідно з планом роботи міської ради восьмого скликання проведено 14 пленарних засідань, з них 8 – чергових, 6 - позачергових. На сесіях розглянуто 821 питання, прийнято 766 рішень. Виконавчий комітет Лубенської міської ради сформований і затверджений рішенням сесії міської ради у кількості 32 осіб. [17]

Бюджет Лубенської районної ради складається із загального і спеціального фондів. До складу спеціального фонду бюджету включено бюджет розвитку, що має цільовий характер та призначення.

Загальні показники бюджету Лубенської районної ради на 2021-2023 роки є основними фінансовими показниками, які відображають заплановані доходи та видатки ради протягом цього трирічного періоду. Ці показники надають теоретичний опис фінансового стану ради та можуть дати загальне уявлення про її фінансовий стан, пріоритети та заплановану діяльність.

З таблиці 2.1 можна зробити висновок, що бюджет Лубенської районної ради на 2021-2023 роки відчуває зменшення надходжень до минулого року та уточнених планів. Однак спостерігається незначне зростання прогнозованих надходжень на 2023 рік порівняно з фактичним бюджетом у 2021 році. Загальний фонд та спеціальний фонд демонструють подібні тенденції, тоді як міжбюджетні трансферти свідчать про зменшення. Для ради важливо контролювати та керувати цими відхиленнями, щоб забезпечити ефективний розподіл ресурсів і виконання своїх фінансових цілей.

Таблиця 1.1.

**Загальні показники доходів бюджету Лубенської районної ради у
2021-2023 роках**

Найменування показника	2021	2022		2023	Відхилення 2023 року (прогноз) до 2022 рік					
	Факт., тис, грн	Уточн. План станом на 01.12.22, тис, грн	Очікувані надходж., тис, грн	Проноз, тис, грн	Факт 2021		Уточнений план		Очікувані	
					+/-	%	+/-	%	+/-	%
Бюджет Лубенської районної ради (без урахування міжбюджетних трансфертів)	664423,4	702714,6	499982,7	542755,6	-101667,8	84	-159959,0	77	42772,8	108,6
Загальний фонд	595504,80	646672,00	470673,70	511007,90	-84496,9	86	-135664,1	79	40334,1	108,6
Спеціальний фонд	48918,60	56042,60	29309,00	31747,70	-17170,9	65	-24294,9	57	2438,7	108,3
Міждюджетні трансферти	249005,60	286712,60	286712,60	245385,10	-3620,50	99	-41327,50	86	-41327,50	86
Хагальний показник доходів бюджету	893429,00	989427,20	786695,30	788140,70	-105288,30	88	-201286,50	80	1445,40	100

Джерело: побувано автором на основі [17].

Проаналізуємо дохідну частину загального фонду бюджету за 2020-2023 роки:

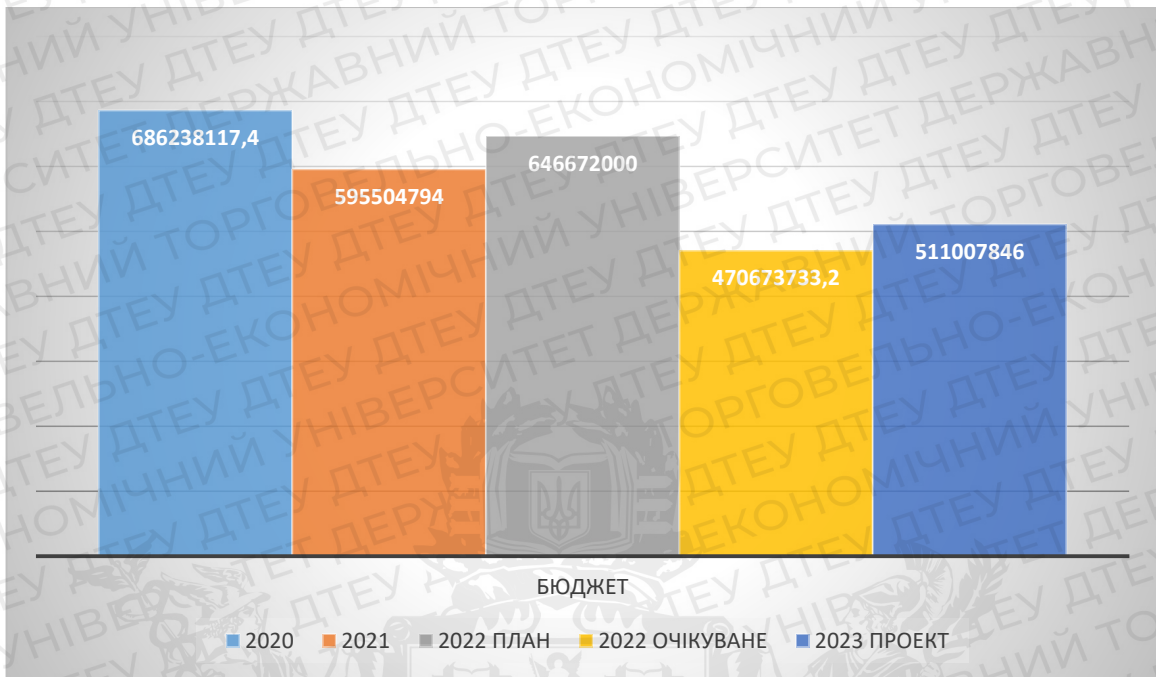

Рис. 1.5 Порівняльний аналіз дохідної частини загального фонду бюджету.

Джерело: побудовано автором на основі [17].

Аналіз рис. 1.5 показав, що очікуваний дохід на 2023 рік повинен збільшитися на 40334112,79 грн.

Видаткова частина бюджету Лубенської районної ради на 2021-2023 роки являє собою заплановане спрямування фінансових ресурсів на різноманітні видатки та ініціативи ради. Також містить теоретичний опис прогнозованих пріоритетів витрат та розподілу коштів ради протягом цього трирічного періоду.

Видатки бюджету Лубенської районної ради на 2022 рік визначені у сумі 1 230 591 593,0 грн., у тому числі: загального фонду бюджету – 625 351 654,0 грн., та спеціального фонду бюджету – 605 239 939,0 грн., у тому числі бюджет розвитку - 572 802 089,0 грн.

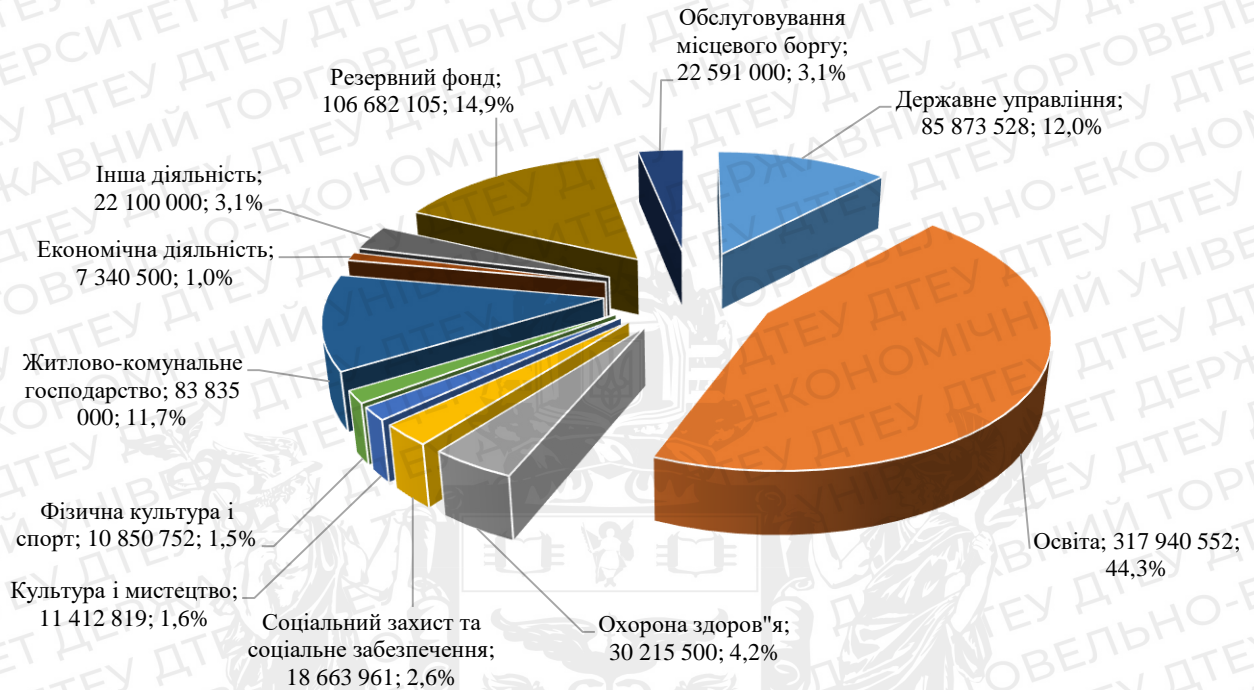

Рис. 1.6 Структура видатків загального фонду бюджету на 2023 рік.

Джерело: побудовано автором на основі [17].

Видатки бюджету Лубенської районної ради на 2023 визначені у сумі 1 228 140 656,0 грн., у тому числі: загального фонду бюджету – 717 505 717,0 грн., та спеціального фонду бюджету – 510 634 939,0 грн., у тому числі бюджет розвитку - 481 087 199,0 грн.

Під виконанням видаткової частини загального фонду бюджету Лубенської районної ради розуміється фактичне виконання та використання фінансових коштів, спрямованих на здійснення різних видатків у межах діяльності ради. Це передбачає практичну реалізацію запланованих пріоритетів видатків і асигнувань, визначених у бюджеті.

Розглянемо видатки загального фонду по галузі “Освіта”:

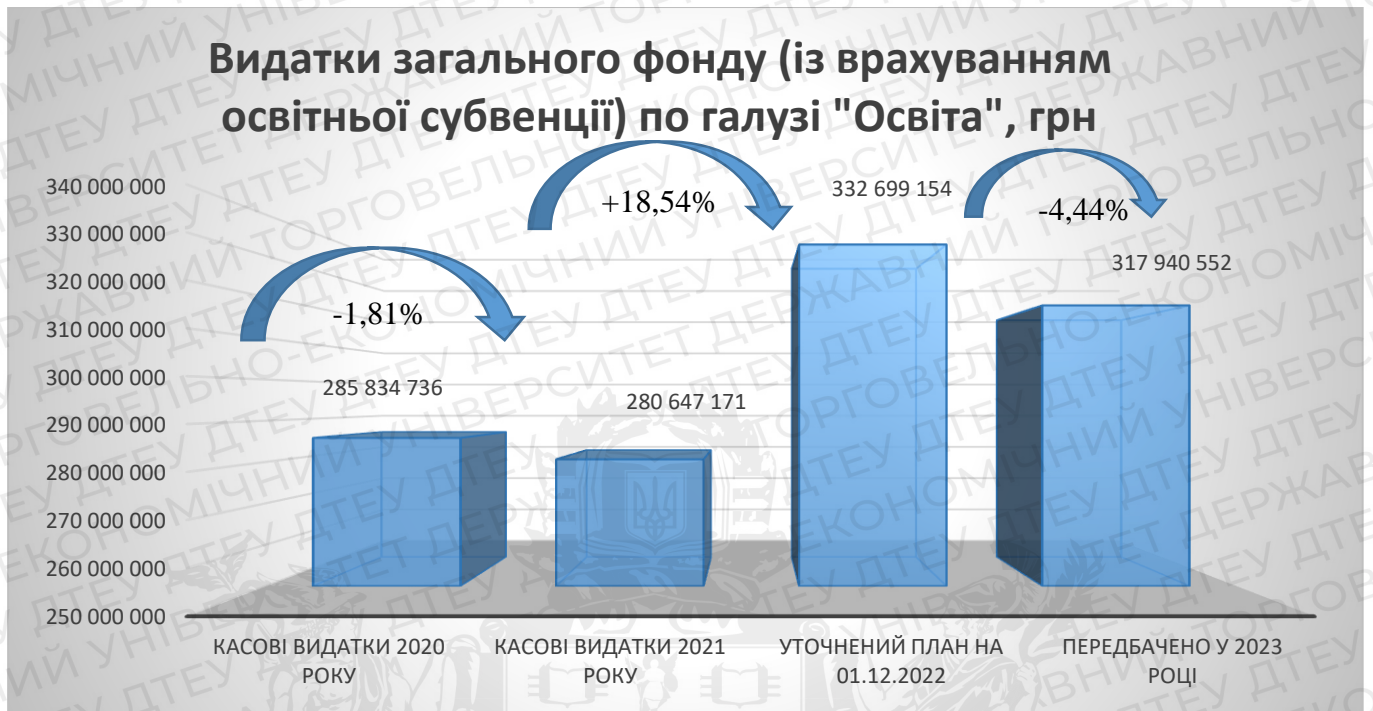

Рис. 1.7 Видатки загального фонду (із врахуванням освітньої субвенції) по галузі "Освіта", грн.

Джерело: побудовано автором на основі [17].

З рис. 1.7 можна побачити, що очікувані видатки по галузі "Освіта" на 2023 рік зменшились на 4,44 % і це може свідчити про потенційне скорочення виділеного бюджету на витрати, пов'язані з освітою, порівняно з попереднім бюджетом на 2022 рік.

Можливі причини такого зменшення витрат на освіту можуть включати:

- 1) Бюджетні обмеження: Лубенська районна рада може зіткнутися з фінансовими обмеженнями або обмеженнями, що призводить до необхідності скорочення видатків у різних сферах, включно з освітою.
- 2) Переналаштування пріоритетів витрат: можливо, Рада переоцінила свої пріоритети та вирішила виділити менше ресурсів на освітній сектор на користь інших сфер, які потребують підвищеної уваги чи інвестицій. Це може бути пов'язано зі зміною потреб громади, новими пріоритетами або змінами в політиці.

- 3) **Заходи ефективності:** рада могла вжити заходів для підвищення ефективності та економічної ефективності в освітньому секторі. Це може включати впорядкування адміністративних процесів, оптимізацію використання ресурсів або впровадження інноваційних підходів, які дозволяють заощаджувати кошти, зберігаючи при цьому якісні освітні послуги.
- 4) **Зміна демографічних показників:** на зменшення очікуваних витрат на освіту можуть вплинути зміни в місцевому населенні або кількості студентів. Якщо спостерігається зменшення кількості студентів або зміна освітніх потреб, бюджет на освіту може бути відповідно скоригований відповідно до демографічних змін.
- 5) **Програмні зміни:** Рада могла внести корективи в освітні програми чи ініціативи, що призвело до зменшення потреб у бюджеті. Це може включати реструктуризацію або консолідацію програм, усунення зайвих або менш ефективних ініціатив або запровадження альтернативних підходів для досягнення освітніх цілей з меншими витратами.

Розглянемо видатки загального фонду по галузі "Охорона здоров'я":

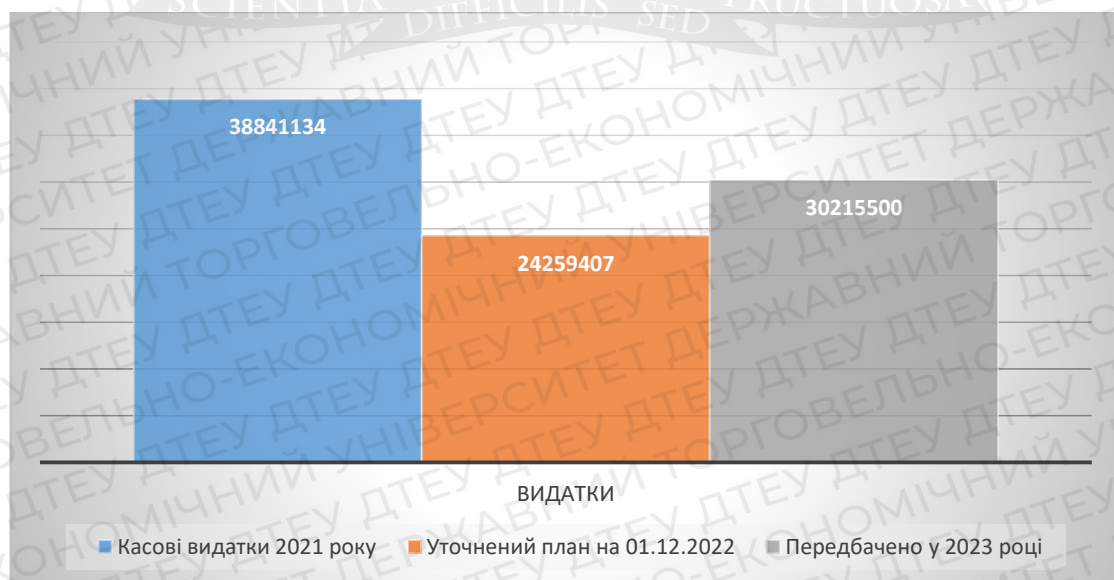

Рис. 1.8 Видатки загального фонду по галузі "Охорона здоров'я", грн.

Джерело: побудовано автором на основі [17].

З рис. 1.8 можна зробити висновок, що видатки по галузі "Охорона здоров'я" знизились на 37,5% у 2022 році, але очікується збільшення на 24,5 % у 2023 році.

Значне зменшення витрат на охорону здоров'я у 2022 році може свідчити про декілька факторів:

- 1) Пріоритезація ресурсів: у 2022 році Рада могла тимчасово перенести розподіл ресурсів на інші сфери, віддавши перевагу іншим секторам над охороною здоров'я. Це могло статися через нові потреби або зміну пріоритетів, які вимагали негайної уваги та перерозподілу ресурсів.
- 2) Заходи з підвищення ефективності: Рада могла запровадити заходи з підвищення ефективності в секторі охорони здоров'я для оптимізації використання ресурсів, зменшення відходів або підвищення економічної ефективності. Ці заходи можуть передбачати спрощення адміністративних процесів, узгодження кращих цін на медичні товари або вдосконалення моделей надання медичних послуг.

Проте очікуване зростання витрат на охорону здоров'я на 24,5% у 2023 році свідчить про зміну попередньої тенденції. Це збільшення може свідчити про:

- 1) Відновлення розподілу бюджетних коштів: Лубенська районна рада, можливо, переоцінила важливість охорони здоров'я та вирішила виділити більше коштів на задоволення потреб громади в охороні здоров'я. Це може бути відповіддю на зростаючий попит на медичні послуги, зміни чисельності населення або нові проблеми зі здоров'ям.
- 2) Покращення послуг чи програм: збільшення витрат на охорону здоров'я може бути зумовлено запровадженням нових медичних послуг, розширенням існуючих програм або покращенням якості та доступності закладів охорони здоров'я.
- 3) Політичний акцент: рішення ради збільшити витрати на охорону здоров'я може узгоджуватися з ширшими цілями політики або

зобов'язаннями щодо пріоритетності охорони здоров'я як основної сфери уваги.

4) Регулятивні або правові вимоги. Збільшення витрат на охорону здоров'я може бути зумовлено дотриманням нових нормативних актів або юридичних зобов'язань, пов'язаних із послугами охорони здоров'я.

Важливо зазначити, що хоча збільшення видатків на охорону здоров'я у 2023 році свідчить про позитивні зрушення, потрібен подальший аналіз, щоб зрозуміти конкретні причини цих змін та їхній потенційний вплив на медичні послуги та результати в Лубенському районі.

На підставі проведеного аналізу можна зробити загальний висновок щодо видатків бюджету Лубенської районної ради. У 2022 році загальний обсяг видатків бюджету визначено у сумі 1 230 591 593,0 грн, у тому числі по загальному фонду – 625 351 654,0 грн, по спеціальному фонду – 605 239 939,0 грн, у тому числі бюджет розвитку – 572 802 089,0 грн. У 2023 році видатки бюджету визначено у сумі 1 228 140 656,0 грн, у тому числі по загальному фонду – 717 505 717,0 грн, по спеціальному фонду – 510 634 939,0 грн, у тому числі бюджету розвитку – 481 087 199,0 грн.

Ми також з'ясували, що очікувані видатки в галузі «Освіта» на 2023 рік зменшилися на 4,44%., видатки в галузі «Охорона здоров'я» у 2022 році зменшилися на 37,5%, але у 2023 році очікується зростання на 24,5%.

Загалом висновки, зроблені з тексту, вказують на потенційні зміни у бюджетних асигнуваннях для секторів «Освіта» та «Охорона здоров'я», зі зменшенням видатків на освіту та коливаннями видатків на охорону здоров'я між двома роками.

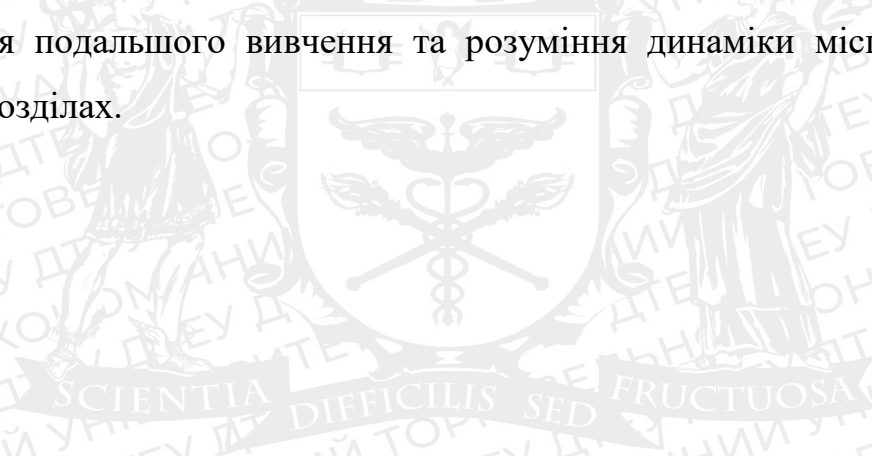
На завершення у розділі 1 наведено аналіз формування та виконання місцевих бюджетів. У цьому розділі розглянуто різні аспекти, пов'язані з бюджетними процесами на місцевому рівні, включаючи формування доходів, розподіл видатків та бюджетні тенденції.

Завдяки представленій інформації стає очевидним, що місцеві бюджети є ключовими інструментами місцевого самоврядування та розвитку. У розділі

висвітлено ключові складові місцевих бюджетів, такі як загальний фонд і спеціальний фонд, а також окремі бюджетні категорії, наприклад бюджет розвитку.

Крім того, у розділі висвітлюються зміни в бюджетних асигнуваннях між різними роками, вказуючи на можливі зміни в пріоритетах і розподілі ресурсів. Аналіз малюнків 1.7 і 1.8 дозволив зрозуміти очікувані зміни в структурі видатків у таких секторах, як освіта та охорона здоров'я.

Загалом цей розділ заклав основу для розуміння формування та виконання місцевих бюджетів. Він наголошує на важливості бюджетних процесів у формуванні місцевих громад, сприянні надання державних послуг і стимулюванні соціально-економічного прогресу. Уявлення, отримані в результаті цього аналізу, стануть основою для подальшого вивчення та розуміння динаміки місцевих бюджетів у наступних розділах.

РОЗДІЛ 2.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

2.1. Шляхи удосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів

На кожному етапі розвитку України як незалежної держави ставилася мета – досягнення прозорого, ефективного та стабільного бюджету, що забезпечує максимально потреби населення та якісне виконання державних послуг та функцій. Ефективне використання бюджетних коштів може бути досягнуто як фіскальними заходами, так і підвищенням логістики бюджетного процесу. Одним із механізмів, що дозволяють державі здійснювати економічну та соціальну політику, є бюджетна система. Через неї мобілізуються фінансові ресурси, які надалі перерозподіляються та використовуються для вирішення економічних та соціальних проблем суспільства, забезпечення виконання державою покладених на нього функцій та завдань.

Проблемам формування та оцінки ефективності бюджетних видатків присвячено значну кількість наукових праць та положень теорії громадських фінансів.

Таблиця 2.1.

Законодавство, що регулює діяльність міських та сільських рад в Україні

Законодавство	Опис
Конституція України	Визначає принципи місцевого самоврядування, роль місцевих рад, розподіл повноважень між місцевою та центральною владою.
Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні"	Регулює систему місцевого самоврядування, визначає повноваження та компетенцію місцевих рад, роль міського голови, принципи громадської участі, фінансування місцевої влади.

Продовження таблиці 2.1.

Закон України "Про місцеві державні адміністрації"	Регулює діяльність обласних державних адміністрацій та їх взаємодію з органами місцевого самоврядування.
Закон України "Про містобудування"	Регулює містобудівну діяльність та забудову, встановлює правила землекористування, визначає порядок затвердження містобудівної документації.
Закон України "Про участь громадськості у прийнятті рішень з питань місцевого самоврядування"	Визначає принципи та порядок участі громадськості в процесі прийняття рішень місцевими органами влади.
Закон України "Про статус столиці України – міста Києва"	Регулює особливий статус столиці міста Києва та розподіл повноважень між міською радою та центральною владою.
Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад"	Регулює порядок добровільного об'єднання територіальних громад, визначає критерії їх утворення, встановлює права та обов'язки новоутворених громад.
Закон України "Про місцевий референдум"	Регламентує організацію та проведення місцевих референдумів, визначає умови і порядок їх проведення, встановлює правила підрахунку голосів.

Джерело: розроблено автором

На сьогодні основними проблемами розвитку бюджетного процесу є вироблення методик з ефективного моніторингу та оцінки результатів, оскільки до прийняття нового Бюджетного кодексу функції контролю ефективності використання бюджетних коштів виконували лише звіти державних органів, одним із інструментів контролю також були планові та позапланові перевірки бюджетних організацій.

У нових умовах перед державними органами ставиться завдання обґрунтовувати свої бюджетні заявки не з погляду витрат, як це робилося досі, а виходячи з результатів їхньої діяльності. Бюджетна програма має чітко демонструвати зв'язок «завдання – витрати – прямий результат (обсяг наданих бюджетних послуг)».

В умовах забезпечення фінансової децентралізації місцевих органів влади виникає потреба в оптимізації видатків саме місцевих бюджетів. Стратегічними у цьому напрямі є державні заходи щодо зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, зокрема шляхом підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізації управління бюджетними коштами.

Удосконалення системи бюджетних видатків має здійснюватися у сфері управління, економічної діяльності, а також у соціальній сфері. Таким чином, перспективним напрямом удосконалення управління видатками місцевих бюджетів є насамперед розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування у сфері витрачання коштів місцевого бюджету.

Отже, проведений аналіз проблем та можливих шляхів вирішення ми можемо представити у вигляді таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Проблеми та можливі шляхи їх вирішення

Проблема	Вирішення
не закріплюються додаткові джерела доходів у разі прийняття федеральних	зменшення до оптимального рівня витрат на утримання органів державної влади та управління
не прийнято рішення про скорочення або скасування встановлених пільг за місцевими податками	раціоналізація витрат на соціальну сферу; оптимізація видатків бюджету без скорочення пільг за рахунок послідовного впровадження госпрозрахункових форм фінансування установ, зокрема самофінансування

немає компенсації витрат місцевих бюджетів, що виникають у зв'язку з недофінансуванням переданих органам місцевого самоврядування державних повноважень	збільшення до оптимального рівня витрат державним підприємствам для підтримки їхнього рівня розвитку та сприяння
відомості про платників податків та об'єкти оподаткування не надсилаються органам місцевого самоврядування	оптимізація мережі виконавців бюджетних програм
відомості про платників податків та об'єкти оподаткування не надсилаються органам місцевого самоврядування	узгодженість бюджетного та податкового законодавства

Джерело: розроблено автором

Удосконалити механізм формування та виконання місцевих бюджетів можна кількома шляхами:

1.Посилення участі громадян у бюджетному процесі: Участь громадян у бюджетному процесі може покращити прозорість і підзвітність, а також забезпечити відображення місцевими бюджетами потреб і пріоритетів громади. Одним із способів зробити це є запровадження процесів партиципаторного бюджетування, які дозволяють громадянам безпосередньо брати участь у розподілі державних ресурсів. Додаткову інформацію про партиципаторне бюджетування можна знайти в публікації Програми розвитку ООН (ПРООН) та Проекту партиципаторного бюджетування «Бюджет участі: Посібник із найкращих практик».

2.Посилення спроможності фінансового менеджменту: Ефективне фінансове управління має важливе значення для належного формування та виконання місцевих бюджетів. Цього можна досягти шляхом розвитку систем і процесів фінансового менеджменту, а також завдяки навчанню персоналу та посадових осіб практикам

фінансового менеджменту. Міжнародна асоціація управління містами/округами (ISMA) надає ресурси та навчальні можливості для управління фінансами місцевих органів влади.

3.Покращення доходів: місцевим органам влади потрібні достатні доходи для фінансування державних послуг і програм. Щоб покращити отримання прибутку, місцеві органи влади можуть досліджувати такі варіанти, як податки на майно, плата за використання та гранти від вищих рівнів влади. Публікація Світового банку «Мобілізація місцевих доходів у країнах, що розвиваються» містить рекомендації щодо стратегій отримання доходів для місцевих органів влади.

5.Посилення міжбюджетної координації: Координація між різними рівнями влади має вирішальне значення для ефективного формування та виконання місцевих бюджетів. Цього можна досягти завдяки міжурядовій співпраці та комунікації, а також розробці чітких ролей і обов'язків для різних рівнів управління. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) надає рекомендації щодо міжурядових відносин у своїй публікації «Реформи багаторівневого управління: огляд досвіду країн ОЕСР».

Реалізуючи ці та інші заходи, органи місцевого самоврядування можуть підвищити дієвість та ефективність механізму формування та виконання місцевих бюджетів.

2.2. Розроблення заходів щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради

Оптимізацію видатків бюджетів Лубенської районної ради передбачається проводити за рахунок підвищення ефективності бюджетних видатків в цілому, а також за рахунок оптимізації закупівель та чисельності робітників у владних структурах.

Оптимізація - це визначення значень економічних показників, у яких досягається оптимум, тобто найкращий стан системи. Оптимізацією видатків бюджетів можна назвати сукупність дій та заходів, спрямованих на зміну значень видатків бюджету без їх фактичного збільшення при досягненні заданих результатів.

Однією з важливих умов підвищення ефективності видатків бюджетів є проведення заходів щодо оптимізації мережі установ. У цьому випадку стає можливим скоротити витрати бюджетних коштів за збереження якості муніципальних послуг.

Не варто забувати, про ще один шлях оптимізації витрат бюджетів це управління державним боргом. Реалізація цього методу може здійснюватися через скорочення витрат обслуговування боргу, що, як наслідок, скоротить дефіцит бюджету. Цей метод дозволить знизити боргове навантаження без значних фінансових витрат.

Тісний взаємозв'язок органів місцевого самоврядування з підприємництвом - є одним із методів оптимізації бюджету. Органи місцевого самоврядування одночасно й мають владні повноваження, і є суб'єктами господарської діяльності. До видатків, що фінансуються з муніципальних бюджетів, також належать:

- 1) бюджетні установи освіти, охорони здоров'я, культури спорту, ЗМІ, що перебувають у муніципальній власності або веденні органів місцевого самоврядування;
- 2) муніципальне ЖКГ;
- 3) муніципальне дорожнє будівництво та утримання доріг місцевого значення;
- 4) транспортне обслуговування населення та установ, що перебувають у власності Лубенської районної ради.

Для досягнення бажаної мети необхідно досягти підвищення ділової активності.

Усе це можливе лише за проведення політики, спрямованої на оновлення системи, у межах якої функціонує Лубенська районна рада.

Необхідно побудувати структуру з чіткими та зрозумілими правилами ведення бізнесу, яка створить умови для середнього та малого підприємництва.

Також одним із чинників оптимізації витрат Лубенської районної ради може стати використання принципів підприємницького управління всередині владних структур, а також створення конкурентного середовища. На сьогоднішній день більшість державних структур надає населенню унікальні послуги, які не мають свого аналога, а відтак попит на дані.

Важливо відмітити, що на сьогоднішній день Лубенська районна рада має два найважливіші ресурси для вирішення питань місцевого рівня у вигляді влади та податкового джерела доходів. При цьому на питання про оптимізацію видатків муніципальних бюджетів немає вичерпної відповіді.

Для оптимізації роботи з місцевим бюджетом Лубенська районна рада може розглянути реалізацію наступних практичних рекомендацій:

1. Розробіть довгостроковий фінансовий план.

Рада повинна розробити довгостроковий фінансовий план, у якому викладено пріоритети, прогнозовані доходи та передбачувані витрати. Цей план має базуватися на реалістичних прогнозах доходів і враховувати довгострокові цілі та завдання ради. Розробивши довгостроковий фінансовий план, рада може забезпечити узгодженість бюджетних рішень зі стратегічними пріоритетами.

2. Підвищення прозорості та підзвітності.

Рада повинна зробити свій бюджетний процес більш прозорим, опублікувавши свої бюджетні документи та фінансові звіти на своєму веб-сайті. Це дозволить громадянам бачити, як витрачаються їхні податкові долари, і притягувати до відповідальності своїх обранців. Рада також має проводити публічні засідання для обговорення бюджету та отримання відгуків від громади.

3. Розподіляйте ресурси на основі потреб громади.

Рада має розподіляти ресурси на основі потреб громади. Цього можна досягти, провівши оцінку потреб, щоб визначити найбільш гострі проблеми, з якими

стикається округ. Тоді рада має виділити ресурси для вирішення цих проблем, а не просто розподіляти кошти на основі історичних закономірностей чи політичних міркувань.

4. Моніторинг і оцінка виконання бюджету.

Рада повинна контролювати та оцінювати виконання свого бюджету, щоб переконатися, що він досягає бажаних результатів. Це можна зробити шляхом встановлення чітких показників ефективності та регулярного вимірювання прогресу за цими показниками. Рада також повинна проводити регулярні перевірки, щоб переконатися, що її фінанси управляються відповідально та прозоро.

5. Вивчіть нові джерела доходу.

Рада повинна досліджувати нові джерела доходу, щоб доповнити існуючі джерела доходу. Це може включати пошук грантів на вищих рівнях уряду, партнерство з організаціями приватного сектору або вивчення альтернативних джерел доходу, таких як плата за користувачів. Завдяки диверсифікації джерел доходу рада може зменшити свою залежність від єдиного джерела фінансування та забезпечити свою довгострокову фінансову стабільність.

Впроваджуючи ці практичні рекомендації, Лубенська районна рада може оптимізувати роботу з місцевим бюджетом та забезпечити ефективне використання його фінансових ресурсів для задоволення потреб громади.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Результати проведеного дослідження дозволили відповідно до мети та завдань зробити такі висновки та узагальнення:

1. Аналіз теоретичного матеріалу дозволив зробити наступні висновки. Розглянуто наступні поняття та їх сутність: "бюджет", "місцевий бюджет". Бюджет - це конкретний докладний план збирання та використання ресурсів економічними агентами за певний період. Економічне значення бюджету у тому, що він формує значну частину кінцевого попиту (за рахунок його коштів формується більшість доходів від населення, купуються великі обсяги продукції, створюються держрезерви).

2. Під час аналізу особливостей місцевих бюджетів України ми з'ясували, що бюджетна система України - сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права. Місцевий бюджет — це фіскальний план, у якому встановлюються очікувані надходження та витрати для надання різноманітних послуг протягом певного періоду часу. Зазвичай органи місцевого самоврядування не мають достатніх ресурсів, щоб фінансувати все, і бюджетний процес є важливим інструментом для встановлення пріоритетів політики та виділення обмежених ресурсів на їхні програми та послуги.

3. Аналіз механізму формування та виконання бюджету на прикладі Лубенської районної ради дозволив зробити наступні висновки:

Проаналізовано діяльність Лубенської районної ради. У своїй діяльності Рада депутатів керується принципами відкритості та доступності до її інформації. У районній раді створено та працюють 8 постійних депутатських комісій. Ми проаналізували особливості виконання дохідної частини бюджету і з'ясували, що за 2021 рік до бюджету громади «надійшло всього 628 080,0 тис.грн., що на 281 850,5 тис.грн. більше, ніж за 2020 рік (до утворення громади). Власних доходів без

урахування міжбюджетних трансфертів надійшло всього 428 739,3 тис. грн., у тому числі: до загального фонду – 413 786,7 тис. грн.; до спеціального фонду – 14 952,6 тис. грн»

4. Були розроблені пропозиції стосовно вдосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів. Удосконалення системи бюджетних видатків має здійснюватися у сфері управління, економічної діяльності, а також у соціальній сфері. Таким чином, перспективним напрямом удосконалення управління видатками місцевих бюджетів є насамперед розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування у сфері витрачання коштів місцевого бюджету.

Оптимізацію видатків бюджетів Лубенської районної ради передбачається проводити за рахунок підвищення ефективності бюджетних видатків в цілому, а також за рахунок оптимізації закупівель та чисельності робітників у владних структурах.

Для досягнення бажаної мети необхідно досягти підвищення ділової активності. Усе це можливе лише за проведення політики, спрямованої на оновлення системи, у межах якої функціонує Лубенська районна рада.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биховченко В. П. Гендерне бюджетування на місцевому рівні як інструмент підвищення ефективності використання бюджетних коштів. *Ефективна економіка*. 2019. №5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&amz=7042> (дата звернення: 19.05.2023).
2. Васютинська Л. Система видатків бюджету в умовах розвитку програмно-цільового управління : монографія. Одеса: Друк Південь, 2018. 192 с.
3. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів. *Децентралізація в Україні*. 2022. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105> (дата звернення: 10.05.2023).
4. Качула С.В. Фактори модернізації державної фінансової політики у системі соціального розвитку суспільства. *Фінансовий простір*. 2019. № 1 (33). С. 41—54.
5. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 6 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
6. Демчак Р. Бюджетна децентралізація є основним чинником економічної безпеки держави . URL: <http://solydarnist.org/?p=15037> (дата звернення 10.05.2023).
7. Державна служба статистики України. Офіційний вебпортал статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 12.05.2023).
8. Децентралізація в Україні. Офіційний вебпортал децентралізації в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 09.05.2023).
9. Дехтяр Н. А. Порівняльна характеристика принципів реалізації бюджетної політики країн ЄС та України в частині формування державних видатків. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 45-50.

10. Формування місцевих бюджетів в умовах реформування суспільних фінансів України. / Л.І. Катан та ін. *Агросвіт*. 2020. №3. С.3-12. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2020/2.pdf (дата звернення 10.04.2023).
11. Видатки місцевих бюджетів. Державний веб-портал бюджету для громадян. 2023.URL:<https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2022&budgetType=LOCAL> (дата звернення 12.05.2023).
- 12.Корнієнко Н. М. Аналіз системи планування бюджетних видатків в Україні. *Бізнес Інформ*. 2016. № 4. С. 389-393.
- 13.Короленко Р. В., Ухова І. М. Проблеми формування та функціонування місцевих бюджетів. *Modern Economics*. 2018. №8. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/problems-of-formation-and-functioning-of-localbudgets/> (дата звернення 12.05.2023).
- 14.Макогон В. Бюджетна стратегія соціально-економічного розвитку країни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Київ, 2017. № 1(90). С. 74-82.
- 15.Офіційний веб-сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index> (дата звернення 23.04.2023).
- 16.Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення 22.04.2023).
- 17.Офіційний веб-сайт Лубенської районної ради. URL: <https://lubny-rada.gov.ua/> (дата звернення 23.04.2023).
- 18.Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/> (дата звернення 23.04.2023).
- 19.Сторонянська І.З. Механізми адміністративно-фінансової децентралізації: світові практики та напрямки їх імплементації в Україні: наукова доповідь. Львів: ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України", 2018. 106 с.
- 20.Кравців В.С. Територіальний розвиток і регіональна політика: виклики та пріоритети сталого ендogenous зростання регіонів України в умовах сучасних

реформ: наукова доповідь. Львів: ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України", 2018. с. 157.

21. Фінансова децентралізація: «підйомні» для громад. URL: <http://constitution.gov.ua/publications/item/id/47> (дата звернення 02.05.2023).
22. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 5. С. 5-18.
23. Шевченко О. Бюджетно-фінансова децентралізація у контексті підвищення ефективності управління регіонами. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/9.htm> (дата звернення 02.05.2023).
24. Kondrashov O. M., & Malyshko V. V. Формування місцевих бюджетів в умовах адміністративно-територіальної реформи в Україні. *Економічні горизонти*. №4(11), С.85–92. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(11\).2019.213496](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(11).2019.213496) (дата звернення 02.05.2023).
25. Матвійчук В.І. Доходи місцевого бюджету: проблеми формування та особливості використання. *Фінанси, облік, банки*. 2018. № 1(23). С. 141–151.
26. Бюджет виконавчий комітет Лубенської міської ради за 2020-2023рр. URL: <https://data.gov.ua/dataset/> (дата звернення 02.05.2023).
27. Сокирко О.С. Аналіз стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації. *Бізнесінформ. Серія: Економіка, фінанси, грошовий обіг і кредит*. 2019. № 7. С. 304–311.
28. Гроші місцевих бюджетів України. *Centreua*. URL: <https://centreua.org/mistsevi-byudzhety/zvidki-i-skilki-groshi-miscevih-byudzhativ> (дата звернення 10.05.2023).
29. Боковикова Є.О. Актуальні проблеми формування доходів місцевих бюджетів: правові аспекти. *Теорія та практика сучасної юриспруденції : матеріали XXIII науково-практичної конференції*. Харків, 2020. 293 с.
30. Звіти про виконання місцевих бюджетів України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477> (дата звернення 10.04.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Підходи до тлумачення сутності бюджетного планування

Автор	Тлумачення поняття «бюджетне планування»
С. І. Юрій, Я. М. Буздуган	вхідна підсистема бюджетного механізму, яку держава використовує для визначення рівня централізації фінансових ресурсів у процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу, методів мобілізації грошових коштів до централізованого фонду, напрямів використання бюджетних коштів відповідно до засад економічної політики держави
Н. М. Корнієнко	дієвий інструмент досягнення визначених цілей, причому забезпечується своєчасне виявлення засобів й альтернатив, які би знижували ризик прийняття помилкових рішень, що становить найвищу ціль планування
Л.В. Лисяк, Г. Б. Поляк	централізований розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту та національного доходу між ланками бюджетної системи на основі загальнонаціональної соціально-економічної програми розвитку держави у процесі складання і виконання бюджетів та позабюджетних фондів різного рівня
І. Я. Чугунов	один з інструментів регулювання соціальної, регіональної, зовнішньоекономічної, наукової та інших сфер діяльності держави, за допомогою якого забезпечуються умови успішної реалізації найважливіших завдань державного впливу, що стоять перед суспільством

Т. Ф. Григораш	процес, що забезпечує взаємозв'язок між видатками та доходами з метою реалізації завдань щодо виконання бюджету, визначених урядом
А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко	система науково обґрунтованих заходів щодо визначення критеріїв розподілу коштів і використання фінансових ресурсів
О. Д. Василик, К. В. Павлюк	(на місцевому рівні) процес формування грошових фондів, що є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій, та використання цих фондів на фінансування, утримання й розвиток соціальної інфраструктури, місцевого господарства тощо
М. В. Чечетов, Н. Ф. Чечетова А. Ю. Бережна, М.М.Єрмошенко	комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів щодо визначення обсягів бюджетних ресурсів держави, джерел їхнього формування та напрямків використання на таких стадіях бюджетного процесу, як складання, розгляд і затвердження
В.Г. Дем'янишин	науково обґрунтований процес встановлення обсягів та джерел формування і напрямків використання централізованого фонду грошових коштів держави; особлива сфера фінансової діяльності держави, пов'язана з обґрунтуванням певних управлінських рішень щодо її фінансового забезпечення; процес складання, розгляду та затвердження основного фінансового плану державного бюджету

АНОТАЦІЯ

Чайка А.В. Механізми формування та виконання місцевих бюджетів. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено та проаналізовано особливості місцевих бюджетів, зокрема визначено шляхи удосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів, проаналізовано механізм формування та виконання місцевих бюджетів на прикладі Лубенської районної ради. Розроблені заходи щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи, видатки, бюджетна система, районна рада, фінансування, органи регулювання, оптимізація.

SUMMARY

Chaika A.V. Mechanisms of formation and execution of local budgets.

Graduation qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 281 "Public management and administration" in the educational program "Public management and administration". State University of Trade and Economics, 2023.

In the final qualification work, the peculiarities of local budgets were investigated and analyzed, in particular, the ways of improving individual components of the mechanism of formation and implementation of local budgets were determined, the mechanism of formation and implementation of local budgets was analyzed using the example of the Lubensk District Council. Measures have been developed to optimize work with the local budget on the example of the Lubensk District Council.

Keywords: local budgets, revenues, expenditures, budget system, district council, financing, regulatory bodies, optimization.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

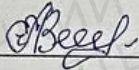

Заява

Я, Чайка Анна Вікторівна, повідомляю, що за результатами проведення самостійної перевірки з використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній кваліфікаційній роботі на тему: «Механізми формування та виконання місцевих бюджетів» не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах.
Електронна версія моєї роботи ідентична з друкованою.

«23» травня 2023 року

 (підпис)

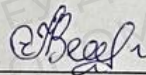
Згода

Я, Чайка Анна Вікторівна, цим засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему: “Механізми формування та виконання місцевих бюджетів” несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую, що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового користування.

Цим засвідчую, що жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

«23» травня 2023 року

Підпис

(Чайка А.В.)

Прізвище, ініціали

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентки 4-го курсу, 19 групи
денної форми навчання освітнього ступеня “бакалавр”
спеціальності “Публічне управління та адміністрування”
Державного торговельно-економічного університету
Чайки Анни Вікторівни
на тему: “**Механізми формування та виконання місцевих бюджетів**”

Представлена на рецензію випускна кваліфікаційна робота Чайки Анни Вікторівни характеризується актуальністю та своєчасністю, оскільки присвячена питанням формування та виконання місцевих бюджетів.

Рецензована робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Наповнення параграфів відповідає назвам розділів та затвердженій темі. Зміст та структура випускної кваліфікаційної роботи відповідають вимогам, які висуваються до робіт на здобуття освітнього ступеня «бакалавр», усі розділи виконано з додержанням діючих стандартів.

У першому розділі роботи охарактеризовано місцеві бюджети, їх функції та роль у системі фінансів, проаналізовано механізм формування та виконання місцевого бюджету на прикладі Лубенської районної ради.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи визначено шляхи удосконалення окремих складових механізму формування та виконання місцевих бюджетів, розроблені заходи щодо оптимізації роботи з місцевим бюджетом на прикладі Лубенської районної ради.

Випускна кваліфікаційна робота є завершеним, самостійним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблематики. Висновки та пропозиції, що сформульовані в роботі, є обґрунтованими.

З огляду на зазначене, представлена робота Чайки Анни Вікторівни виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту.

Рецензент

Голова Лубенської районної ради
Полтавської області

Тетяна Качаненко